

РОЗДІЛ 1

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

I МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 330.339

Білик Р. С.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ТЕХНОЛОГІЙ

Розглянуто теоретичні підходи до сутності інноваційних технологій, їх вплив на розвиток світового господарства. Визначено основні аспекти глобалізації інноваційних процесів, досліджено механізм та систематизовано основні ефекти міжнародного трансферу технологій. Проаналізовано сучасний стан і перспективи розвитку світового ринку технологій в умовах глобалізації.

Ключові слова: інвестиційні пріоритети, інноваційні технології, трансфер технологій, світовий ринок технологій.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку світової економіки виробництво високотехнологічної продукції, розроблення інноваційних технологій та їх міжнародний трансфер, як і весь інноваційний процес, протікають під впливом глобалізації і синхронізації технологічних зрушень. Це дає змогу країнам світу, що відстають за рівнем соціально-економічного розвитку, швидко скорочувати розрив завдяки формуванню національних інноваційних систем та імпорту критичних технологій. Отже, виявлення умов активізації інноваційно-інвестиційної діяльності, міжнародного технологічного трансферу, розроблення шляхів для ефективного залучення України до світового ринку технологій є важливими й актуальними завданнями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання залучення іноземного інвестування у розвиток науково-технологічної та інноваційної сфер постійно знаходиться в полі зору дослідників. Серед зарубіжних учених, які зробили вагомий внесок у дослідження сфери інноваційних технологій в умовах глобалізації, доцільно відзначити І. Артем'єва, Р. Вернера, М. Дорошенка, А. Зенкера, В. Клінова, А. Мельничука, Т. Мері, Е. Мюллера, Дж. Робертса, Р. Скляренка, С. Скоглі, Б. Хермеліна, П. Хертога, А. Шраєра, Ю. Яковця та ін.

Тенденції розвитку ринку інноваційних технологій в Україні й можливості його інтеграції у світовий інноваційно-інвестиційний простір вивчали відомі вітчизняні вчені: О. Андросова, Ю. Бажал, З. Варналій, М. Дідківський, Д. Лукьяненко, Н. Мешко, А. Поручник, О. Рогач, А. Румянцев, В. Сизоненко, Л. Федулова, А. Філіпенко, С. Циганов, О. Шнірков, С. Якубовський та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Розвиток світового ринку технологій відбувається в умовах зростання конкуренції між країнами-інноваторами і країнами, що характеризуються інтенсивним розвитком національних економік. Недостатньо вивченим залишається питання інноваційних конкурентних переваг країн із трансформаційною економікою на світовому ринку технологій. Інтенсивний розвиток світового ринку технологій зумовлює необхідність вивчення факторів, що впливають на використання експортно-технологічного потенціалу в контексті інтеграційних тенденцій України в умовах посилення глобальної конкуренції.

Мета статті полягає у дослідженні сучасних тенденцій розвитку світового ринку технологій, місця України на ньому, аналізі сучасних підходів до ефективної організації інноваційно-інвестиційного процесу та трансферу технологій, розробленні рекомендацій щодо наряду активізації участі України в експорті-імпорті інноваційних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційна діяльність є одним із найсуттєвіших факторів, що зумовлює в сучасному світі розвиток економіки як на національному, так і на глобальному рівнях. Хоча інноваційна сфера зазнає багатьох національних і глобальних впливів, саме вона, врешті-решт, зумовлює докорінні зміни в структурі національного виробництва, особливостях міжнародного поділу праці, формуванні тих чи інших шляхів і моделей національного розвитку. Економічне зростання як індикатор успішної діяльності країни в міжнародному економічному просторі значною мірою залежить від здатності країни вчасно адаптуватися до технологічних зрушень, освоювати нові економічні ніші наукомісткої, інноваційної продукції, інтелектуальних послуг.

У науковій літературі сутність світового ринку технологій визначають як сукупність міжнародних економічних відносин, що виникають між його суб'єктами (споживачами технологій і конкуруючими між собою їх постачальниками), спрямованих на задоволення суспільних потреб і прибуткового використання прав власності на його об'єкти: інноваційні технології, продукцію, виготовлену з їх застосуванням, процеси та управління [1-3]. Об'єктивною передумовою становлення та функціонування цього ринку є міжнародний поділ праці у сфері технологій, який історично склався в результаті зосередження технологічного «товару» в окремих країнах світу. Нерівномірність розвитку науково-технічного прогресу (НТП) у світі створює значні технологічні відмінності між країнами, у результаті чого на ринку з'являється специфічний товар – технології, міжнародний рух якого вирівнює технологічні відмінності між країнами [4, с. 123].

Суб'єктами світового ринку технологій виступають органи державної влади та управління в різних країнах світу, науково-технічні організації та університети, науково-виробничі підприємства

та міжнародні корпорації, інститути інноваційної інфраструктури, фінансові агенти та установи, вчені, винахідники, експерти, міжнародні науково-технічні організації та органи регулювання технологічного обміну.

Основними суб'єктами виступають транснаціональні корпорації (ТНК), в яких відбувається спільне використання результатів науково-дослідних розробок (НДР) материнськими і дочірніми компаніями, у результаті чого світовий ринок технологій розвинений краще національних. Близько 2/3 світового технологічного обміну припадає на внутрішньофірмовий обмін ТНК. Більше 60% ліцензійних надходжень промислово розвинених країн припадає на частку внутрішньокорпоративних надходжень (у США – 80%). Найбільші ТНК зосереджують дослідження у своїх руках, що сприяє монополізації світового ринку технологій до 90% [5, с. 78; 6; 7].

Структурними елементами світового ринку технологій є міжнародні ринки технологій, характерними ознаками яких виступають переважно вектори руху та номенклатура інтелектуальної (промислової) власності. Міжнародні ринки технологій, своєю чергою, об'єднують національні ринки. Для України таким міжнародним ринком технологій є насамперед європейський ринок, а номенклатурний портфель охоплює, головним чином, некомерціалізовані інновації, а не самі об'єкти технологій чи їх товарну продукцію.

На світовому та міжнародних ринках технологій в умовах посилення глобального розвитку і конкуренції його об'єкти являють собою:

- результати інтелектуальної діяльності в матеріальній (товарній) формі (обладнання, агрегати, інструменти, технологічні лінії, технічна документація);

- результати інтелектуальної діяльності в нематеріальній формі (знання, досвід, прийоми тощо).

Міжнародний рух технологій здійснюється у двох основних формах: комерційній і некомерційній. Основне місце в комерційному трансфері технологій належить опосередкованій торговельними угодами й контрактами купівлі-продажу уречевлених технологій (засобів виробництва і предметів споживання), які є об'єктами світового ринку товарів (послуг) [4, с. 105-106].

Класифікація технологій отримала поглиблене наукове обґрунтування: науковці та аналітики, міжнародні організації та наукові установи пропонують свої критерії класифікації. Згідно з розробленими Конференцією ООН із торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) рекомендаціями, товарна номенклатура на світовому та міжнародних ринках технологій класифікується за рівнем технологічної місткості торгівлі (ТМТ) – часткою витрат на дослідження та розробки в обсязі їх виробництва й торгівлі. Для здійснення наукових досліджень у сфері міжнародної економіки зручно використовувати також поділ технологій на низьку, середню та високу. А також методика Секретаріату ОЕСР для встановлення країн технологічних та інноваційних лідерів на міжнародному ринку технологій у цілому, який виокремлює шість галузей високої технології: електротехнічне машинобудування, приладобудування, авіакосмічну та електронну галузь, фарфоро-фаянсову промисловість, виробництво оргтехніки та комп'ютерної техніки. Існують й інші, якісні критерії віднесення продукції до високотехнологічної (наукомісткої): частка зайнятих у НДР (не менш ніж 2,5% загальної чисельності зайнятих), досягнення світового рівня

якості продукції, висока експортна квота, використання високих технологій тощо [8, с. 44].

Міжнародний технологічний обмін у товарній формі виник ще на початку ХХ ст., однак формування світового ринку технологій розпочалося лише в останній третині ХХ ст. Саме у цей період обсяги міжнародних комерційних операцій із технологій та інновацій перевершили масштаби національного обміну, тому його інститути та інфраструктура ще й досі до кінця несформовані. У багатьох відношеннях ринок технологій відрізняється від усіх інших ринків. За даними МВФ, який займається обліком платежів і надходжень коштів за ліцензії, кількість країн, що беруть участь у цьому обміні, з 1960 по 2016 р. зросла з 20 до 100 країн [9].

У провідних країнах світу міжнародний обмін технологіями посідає друге за обсягами реалізації місце після туризму [4]. Це свідчить про його високий потенціал. Основна частка доходів від міжнародної торгівлі технологіями припадає на торгівлю інформаційними технологіями (ІТ) чи інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ). Реальні зміни, які супроводжують процес упровадження й удосконалення ІКТ у межах міжнародного обміну технологіями, не зводяться тільки до технологічного впливу. Впровадження нових форм інтеграції і поширення ІКТ відповідає радикальним змінам в організаційних структурах управління підприємствами, банківськими установами, що сприяє швидкій та гнучкій реакції на конкурентне оточення. Це не тільки економічний та організаційний вплив, а й зміна соціальних відносин, оскільки в інформаційному суспільстві започатковується новий тип відносин: більше «індивідуальності» та гнучкості за рахунок використання інтерактивних засобів масової інформації [10].

Важливою умовою виникнення і функціонування світового технологічного ринку є правовий захист науково-технічних знань та інтелектуальної власності. Правовий захист повинен забезпечувати науковцям, розробникам нових технологій виняткове право розпоряджатися результатами своєї праці протягом певного строку і виключити можливість безоплатного використання цих результатів третіми особами. Найбільш поширеними інструментами правового захисту технологій є патенти, ліцензії, копірайт, товарний знак або марка.

У сучасних умовах світовий ринок технологій має специфічну нормативно-правову базу свого функціонування (Міжнародний кодекс поводження у сфері передачі технологій), а також міжнародні органи регулювання (Угода всесвітньої торговельної організації стосовно аспектів прав на інтелектуальну власність (ТРИПС), комітет із передачі технологій Конференції ООН із торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОИС), Координаційний комітет із контролю над експортом (КОКОМ), Нарада фахівців із безпеки технологій (СТЕМ)).

Основний науково-технологічний потенціал світу розміщений у головних міжнародних центрах: США, Японії та країнах ЄС. Промислово розвинені країни сконцентрували близько 90% світового ринку технологій, у т. ч. більше 60% – у США, Японії, Канаді, Великобританії, Німеччині, Франції, Швеції та Швейцарії. Вони є лідерами у створенні та впровадженні інновацій. Це показує обсяги торгівлі ліцензіями, кількість зареєстрованих патентів та витрати на R&D, а також кількість інноваційних стартапів та розви-

ток венчурних компаній. Значний обсяг торгівлі ліцензіями припадає на такі галузі економіки: електротехнічну й електронну промисловість – 19%, загальне машинобудування – 18%; хімічну промисловість – 17,4%, транспортне машинобудування – 10,2% усього обсягу комерційних операцій [1, с. 67].

Якщо ж урахувати досягнення країн світу щодо впровадження інновацій, то акценти в загальному рейтингу дещо міняються у бік нових країн-лідерів. Особливо треба відзначити Китай, Південну Корею, Тайвань, Таїланд і Сінгапур, трохи пізніше до них приєдналися деякі країни Латинської Америки й Індія. У цих країнах стрімко збільшується кількість науково-технічних працівників і зміцнюються позиції у сфері інноваційних технологій, вони досягли також успіхів у комерціалізації інновацій. Наприклад, частка Південної Кореї на світовому ринку цивільної наукомісткої продукції становить 27%, тоді як у країнах ЄС – 21%, у США – 15% [2, с. 56]. У сучасних умовах ці країни сфокусували свої зусилля на чотирьох основних напрямках: 1) поліпшення науки, інженерна та математична освіта; 2) залучення високоосвічених іммігрантів; 3) збільшення державних витрат на наукові дослідження; 4) податкові пільги і державні гарантії щодо цільового фінансування.

Світовий досвід показує, що одним з основних факторів в інноваційному процесі є інвестиції. Іноземні інвестиції відіграють важливу роль у розвитку будь-якої країни, оскільки полягають у залученні не лише необхідного обсягу капіталу, а й трансферті сучасних технологій, ноу-хау та методів управління. Успіх інноваційної діяльності багатий в чому залежить від достатності ресурсного забезпечення, у тому числі й від його інвестиційного складника. Саме від успішності залучення інвестицій у кінцевому підсумку і залежить інноваційний розвиток країни. Однак при цьому постають питання про джерела фінансових ресурсів, про інструменти їх залучення та про умови, за яких таке залучення відбудеться в достатніх обсягах.

Аналіз загальносвітових витрат на НДДКР показує, що вони збільшилися вдвічі за останні 10 років, досягнувши 1 трлн. дол. США. Відбувається переміщення географії НДДКР, що найбільш явно простежується з погляду інвестицій. Ринки країн «Великої сімки» налічують більше 615 млрд. дол. США таких інвестицій (у тому числі 325 млрд. дол. інвестицій у США і 123 млрд. дол. в Японії), але їхні частки знизилися з кінця 1990-х років і були компенсовані суттєвим зростанням частки Китаю і в меншому ступені іншими зростаючими ринками Азії. Слід зауважити, що витрати на НДДКР у Китаї зросли в середньому більше ніж на 20% на рік за останнє десятиліття і на 8% на рік у Південній Кореї. При цьому рівень інвестицій від 2% характерний для найбільш активних країн у структурі науково-технологічної та інноваційної діяльності [11; 12].

Для країн, де технологічні ринки, лише формуються, зокрема для України, які визнають необхідність підтримання інноваційного напрямку розвитку економіки, актуальним стає питання пошуку джерел фінансування інноваційної діяльності та використання для цього сучасних фінансових методів і інструментів. Упровадження наукових досліджень і розробок у виробництво, міжнародний трансфер технологій є ризиковим та потребує значних фінансових ресурсів, тому особливого значення набуває потреба у використанні найбільш

ефективних фінансових інструментів, зокрема у зовнішньому фінансуванні. Водночас одним із негативних наслідків залучення іноземних інвестицій в інноваційну діяльність є втрата значної частки прибутків від виходу на ринок інноваційних технологій. За таких умов важливо використовувати позитивний досвід інших країн у залученні іноземних інвестицій в інноваційну діяльність.

Удале проведення технічного та технологічного переозброєння будь-якого виробництва, а також упровадження сучасних інноваційних технологій як одного з основних факторів підвищення конкурентоспроможності національної економіки та розширення її експортного потенціалу потребують значних інвестиційних вкладень. Обсяг інвестицій, необхідних для фінансування лише першочергових інноваційно-технологічних програм в Україні, які далі дадуть мультиплікативний ефект, оцінюються експертами приблизно в 50-60 млрд. дол. США. Що ж стосується фінансових ресурсів на інноваційну діяльність, то для цього потрібно не менше 5-10% ВВП щороку [13].

Імперативи виходу вітчизняної економіки з фінансово-економічної кризи й переходу на інноваційну модель розвитку зумовлюють необхідність активізації інвестиційних процесів, що надає економіці енергетичний імпульс руху по посткризовій траєкторії. Такі інвестиції забезпечують запуск нового середньохвильового циклу макро-економічної динаміки, тому вони повинні генерувати інноваційні зміни в територіально-виробничих комплексах, створюючи чинники розвитку, що достатні для забезпечення репродуктивного режиму функціонування протягом нового циклу в умовах жорсткого конкурентного середовища. Ці вимоги до посилення інноваційного характеру інвестиційного розвитку зростають в умовах збігу початку середньохвильового циклу макродинаміки із входженням національної економіки України в новий, шостий, довгохвильовий цикл Кондратьєва, що свідчить про зародження нового технологічного укладу, характерного для сучасної постіндустріальної стадії суспільного розвитку.

Випереджаюче економічне зростання країн сучасного світу неможливе без запровадження інновацій та широкої інтеграції. Розвиток світової економіки через переорієнтацію виробництва на експорт високотехнологічної продукції зумовлює зростання її обсягів на світовому ринку інновацій від 2 до 3 трлн. дол. США на рік, з яких 40% належить США, 30% – Японії, 15% – Німеччині, 0,1% – Україні. Обмін науково-технологічними досягненнями за останнє десятиліття зріс більше ніж у десять разів і став самостійною сферою економічних відносин, здатною впливати на економічне зростання. Сім найбільш розвинених країн світу, що володіють 46 макротехнологіями з 50, утримують 80% цього ринку До 80% усіх патентів і ліцензій на техніку, технології та ноу-хау на світовому ринку технологій контролюють ТНК [5, с. 97; 6].

У загальному обсязі світових патентів нашій державі належить менше 1%. Водночас на Україну припадає 2,6% світового ринку зброї, що свідчить про її вагомий високотехнологічний потенціал [13]. Наявність визнаних у світі наукових шкіл та позиціонування нашої держави на найрезонансніших напрямках світового науково-технологічного розвитку створюють передумови для активізації інтеграції у світовий ринок інновацій та вироблення власної стратегії поведінки.

Сучасний світовий ринок технологій можна представити у такому вигляді: ринок обладнання

(90%), ринок науково-технологічних послуг (7%) та ринок патентів та ліцензій (3%). Останніми роками світовий ринок технологій демонструє високу динаміку розвитку, стрімке нарощування масштабів, а також диверсифікацію продуктово-видової та суб'єктної структури. Це підтверджується даними СОТ, згідно з якими на міжнародну передачу технологій щорічно припадає нині близько 7% прибутку, отриманого у міжнародному товарообігу. Обсяг світової торгівлі ліцензіями на об'єкти інтелектуальної власності щорічно зростає на 10-12%, тоді як темпи зростання світового виробництва не перевищують 2,5-3% на рік. За прогнозами експертів, річний обсяг ринку високотехнологічної інноваційної продукції і послуг виросте за найближчі 10 років з 3,0 до 8,0-10,0 трлн. дол. США, а обсяг ринку паливно-енергетичних ресурсів – усього лише з 0,7 до 1,5 трлн. дол. США [2, с. 121].

В основу соціально-економічного розвитку економічно розвинених країн покладено інноваційну модель розвитку, яка базується на інформаційному способі виробництва і господарській системі «нової економіки», як наслідок, це веде до інтенсивного розвитку інноваційних товарів та послуг. Провідну роль у швидкому розвитку світового ринку послуг посідають високотехнологічні послуги, які належать до найбільш наукоємних, технологічно інтенсивних секторів світового господарства. Сфера високотехнологічних послуг набирає швидких темпів розвитку і стає одним із головних секторів світової економіки [14, с. 119].

За даними ЮНКТАД, річний обсяг експорту світового ринку високотехнологічних послуг за 2013-2016 рр. становить 3-4 трлн. дол. США. Середньорічний темп приросту світового експорту високотехнологічних послуг за період 1999-2016 рр. становить 10%, для послуг із найбільш інтенсивним використанням знань – 11,5%. Річний обсяг експорту європейського ринку високотехнологічних послуг – приблизно 1,42 трлн. дол. США що становить 42,4% від світового обсягу даних послуг та 30% від експорту всіх світових послуг. Причому обсяг високотехнологічних послуг із найбільш інтенсивним використанням знань (HKIS) становить приблизно 720 млрд. дол., або 50,6%, а високотехнологічних послуг із менш інтенсивним використанням знань (LKIS) – 700 млрд дол. США і відповідно 49,4%. Зростання темпів обсягів міжнародної торгівлі окремих країн у сфері високотехнологічних послуг становить від 20% до 25% на рік. До країн – лідерів розвитку даної сфери слід віднести Німеччину, Данію, Фінляндію, Швецію, Велику Британію, Нідерланди та Бельгію [10].

У міжнародному трансфері технологій Україна має вагомий потенціал, який характеризується значною чисельністю наукових установ та високим рівнем освіти науковців. Разом із тим фактичне місце України на світовому ринку науково-технічних досягнень незначне. Це зумовлено низьким ступенем участі як в експорті високих технологій та інновацій, передусім через низьку результативність діяльності НІС, так і в імпорті. Україна виробляє значно меншу частку наукомісткої продукції на світовому ринку, ніж її частка в світовому науково-технічному потенціалі.

Однією з головних причин такого становища є недостатні обсяги фінансування та недосконала його структура, що вимагає оптимізації. За останні роки на придбання сучасних інноваційних технологій витрачалось більше коштів, ніж на придбання

прав на патенти, ліцензії, промислові зразки і т. п. Це не сприяє розробленню й упровадженню різноманітних технологічних нововведень у виробництво. Також недосконалими є державні механізми стимулювання та сприяння трансферу технологій. Окрім того, в Україні несприятливий інвестиційний клімат, що стримує прихід в економіку значних транснаціональних корпорацій з їхніми передовими технологіями; відсутність податкових пільг для підприємств, що закуповують і впроваджують у виробництво технологічні нововведення; відсутність чіткого механізму матеріального забезпечення науки та інновацій [13, с. 78; 15].

Експортний потенціал держави визначається обсягами товарів та послуг, що можуть бути вироблені у виробничій, економічній, соціальній сферах і реалізовані на світовому ринку з максимальної вигодою для країни. Загальновідомо, що Україна володіє значним експортним потенціалом, який зосереджений у видобувних і обробних галузях промисловості, а також в агропромисловому та енергетичному комплексах країни, однак розвивається він недостатньо, а реалізується досить неефективно.

Дослідження структури зовнішньої торгівлі показує, що для України характерні низькі показники експорту високотехнологічних (інноваційних) товарів та послуг. Це віддзеркалює недосконали структуру конкурентних переваг української економіки, яка базується передусім на цінових факторах та порівняльних перевагах у вартості природних ресурсів та робочої сили. При цьому не використовуються належним чином наявні високотехнологічні можливості підприємств окремих галузей і регіонів України.

Розвиток виробництва товарів із високою доданою вартістю є головним пріоритетом у створенні бази для нарощування обсягів та поліпшення структури українського експорту в напрямі збільшення в ньому питомої ваги високотехнологічних товарів. Національні інтереси вимагають, щоб вітчизняний та іноземний інвестори створили нові, насамперед високотехнологічні та наукоємні, імпортозамінні та експортоспроможні підприємства [16, с. 165]. Якщо Україна зможе залучити таких інвесторів, які шукають ефективність і знання, конкурентоспроможність її економіки значно зросте, і країна отримає додаткові національні конкурентні переваги.

Більш показовою якісною характеристикою стану зовнішньої торгівлі продукцією переробної промисловості, зокрема машинобудування, є динаміка її структури за технологічним рівнем. Нарощування та ефективне використання науково-технологічного та інноваційного потенціалу є найбільш вагомим чинником, що зумовлює довгостроковий тренд конкурентоспроможності національної економіки. Водночас у структурі українського експорту промислової продукції впродовж останнього періоду, на жаль, не відбулося якісних структурних зрушень у напрямі підвищення рівня його технологічності.

Частка високотехнологічних товарів у загальному обсязі товарного експорту за останні десять років коливається в межах 13,5-19,3%, тоді як на сировинну частку експортованих товарів припадає 74,5-80,7%. Це підтверджує низький рівень технологічної та інноваційної конкурентоспроможності економіки України. Річні прирости обсягів високотехнологічного експорту у вартісному виразі мали місце в 2005-2008 рр. та 2010-2013 рр. У 2014-2016 рр. обсяги та частка експорту товарів

із високим ступенем переробки скорочувалися. У 2014-2016 рр. експорт товарів за товарною групою «Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання» скоротився на 55%. Таке скорочення значною мірою спричинене військовою агресією Росії, яка була основним торговельним партнером України. У структурі експорту високотехнологічної продукції України традиційно переважають товари аерокосмічної галузі, електроніка та засоби зв'язку. Деформації зовнішньої торгівлі України проявляються також у значному переважанні імпорту над експортом високотехнологічних товарів, коефіцієнт покриття експортом імпорту за цими групами товарів у 2014-2016 рр. становив 0,61 [17]. Таким чином, особливістю структури українського експорту залишається її сировинний характер, що зумовлює високий рівень залежності від коливань кон'юнктури світових ринків. Поряд із цим утримання позицій на зовнішніх товарних ринках забезпечується у спосіб надмірної експлуатації природних ресурсів, використання дешевої робочої сили, а також завдяки сприятливому географічному розташуванню та розвиненій транспортній інфраструктурі. У товарній структурі імпорту ключовою товарною групою є мінеральні продукти (у 2014 р. їхня частка становила 29,6%, або 16,1 млрд. дол. США), з яких понад 95,0% припадає на енергетичні матеріали. У 2014 р. понад 40% цієї імпортової групи становили нафта й нафтопродукти та майже 35% – газ. Це підтверджує збереження високого рівня залежності України від імпортованих енергоносіїв, що є загрозою національній безпеці держави. Структурно-динамічний аналіз імпорту товарів фіксує також значну залежність національної економіки від імпорту продукції машинобудівної та приладобудівної галузей. Частка імпорту цієї продукції у загальному обсязі перевищує позначку 20% [17].

Присутність України на міжнародному ринку високотехнологічної та інноваційної продукції, а також в міжнародному трансфері технологій є надмірно низькою. Внутрішньо- і зовнішньоекономічне положення ускладнене технологічною багатоукладністю економіки, недостатньою увагою до проблеми побудови національної інноваційної системи. Ефективний трансфер технологій у національну економіку та інтернаціоналізація інноваційної діяльності стримуються низькою частотою, зокрема: низьким інноваційним попитом в національному господарстві; відсутністю достатньої кількості малих високотехнологічних підприємств; слабким зв'язком у підсистемі «освіта – наука – виробництво»; відсутністю підґрунтя для інноваційно активних підприємств; нерозвиненістю венчурної індустрії; відсутністю стимулюючих механізмів трансферу технологій; слабкістю підсистеми захисту прав інтелектуальної власності. Вирішення цих проблем потребує вдосконалення державної політики у сфері трансферу тех-

нологій і включає нормативно-правові, економічні та організаційні групи заходів.

Україна має підстави зайняти належне місце на світовому технологічному ринку в міжнародному трансфері технологій. У цьому напрямі актуальним є питання створення законодавчих та регулятивних умов для розвитку власного інноваційного потенціалу, а також ефективних механізмів технологічного трансферу. В умовах відставання України в інноваційній сфері важливим є задіяння механізмів, інструментів запозичення технологій з інших країн як на макро-, так і на мікрорівні. Питання ефективної організації та використання механізмів трансферу технологій постає особливо необхідним перед національними підприємницькими структурами в умовах загострення конкуренції на внутрішньому ринку після вступу України до СОТ та на зовнішньому ринку. Тому на рівні підприємств необхідно розробити й упровадити систему відбору, придбання, впровадження інновацій світового рівня новизни.

Висновки. Процеси трансформації світового ринку технологій перетворюються в один із системотворювальних чинників розвитку сучасної міжнародної економіки. Вони не є однопорядковими, а відбуваються в різних напрямках, із різними інтенсивністю, глибиною, специфікою. Але всі елементи та суттєві ознаки цього ринку більшою чи меншою мірою зазнають якісних змін, що виявляються в особливостях сучасного світового ринку технологій.

Сучасний етап розвитку світового ринку інноваційних технологій дає підстави для розгляду його як важливого елементу системи світового ринку у цілому. Передумовами його динамічного розширення є інтернаціоналізація світової економіки, розширення виробничої активності компаній різних країн світового співтовариства, технологічний розвиток суспільства, вдосконалення форм та методів міжнародної торгівлі товарами, інтенсивний розвиток наукового потенціалу держав світу, що супроводжується появою нових напрямів, відкриттів, винаходів. Усе це сприяє появі новітніх форм передачі, накопичення та реалізації інформації, знань, досвіду, тобто формує попит і пропозицію на світовому ринку інноваційних послуг. Україна є одним із суб'єктів цього ринку, й інтенсивне впровадження зазначених заходів може стати вирішальним фактором у забезпеченні суттєвого економічного ефекту, що дасть змогу нашій країні поступово зайняти відповідну її науково-технічному потенціалу нішу на світовому ринку інноваційних послуг.

Подальші наукові дослідження пов'язані з вивченням та розглядом сучасних тенденцій та перспектив розвитку світового та міжнародних ринків технологій, а також можливостей використання зарубіжного досвіду стимулювання трансферу технологій у вітчизняній економіці.

Список використаних джерел:

1. Артемьев И.Е. Рынки технологий в мировом хозяйстве: монография. М.: Наука, 2012. 218 с.
2. Клинов В.Г. Мировой рынок высокотехнологичной продукции. Тенденции развития и особенности формирования конъюнктуры и цен: монография. М.: Экономика, 2012. 200 с.
3. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність: монографія. К.: Знання, 2007. 670 с.
4. Складенко Р.П. Международное технологическое сотрудничество: монография. М.: Экономика, 2013. 250 с.
5. Стратегія високотехнологічного розвитку в умовах глобалізації: національний та корпоративний аспекти: монографія / За ред. Н.П. Мешко. Донецьк: Юго-Восток, 2012. 472 с.
6. Циганов С.А., Процул Н.М. Інновації як об'єкт впливу міжнародного фінансового капіталу в умовах циклічних змін економіки. Фінанси України. 2014. № 10. С. 73-87.
7. Аджадж Л.І., Ломачинська І.А. Інноваційна діяльність ТНК та її роль у розвитку світової економіки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини і світове господарство». 2016. Вип. 7. Ч. 2. С. 74-78.

8. Дідківський М.І. Міжнародний трансфер технологій: навч. посіб. К.: Знання, 2011. 365 с.
9. Міжнародний валютний фонд. URL: <http://www.imf.org/>.
10. Циганов С.А., Циганова Н.В. Закономірності інноваційного розвитку банківського сектору економіки. Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича. 2012. Вип. 592. С. 91-99.
11. Конференція ООН із торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). URL: <http://www.unctad.org/>.
12. Прямі іноземні інвестиції та технологічний трансфер у пострадянських країнах: монографія / За ред. Д. Дайкера. К.: К.І.С., 2011. 202 с.
13. Трансформація інноваційного потенціалу України в умовах інтеграції у світову економіку: монографія / За ред. В. І Крамаренко, А. П. Рум'янцева. Сімферополь: ТНУ ім. В.І. Вернадського, ДІАЙП, 2013. 390 с.
14. Мельничук А.П. Внешнеэкономическая деятельность. Международный обмен технологиями: монография. М.: Экмос, 2013. 244 с.
15. Сизоненко В.О. Трансформація інноваційного розвитку України в посткризових умовах. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 107. Ч. II. С. 148-155.
16. Андросова О.Ф., Череп А.В. Трансфер технологій як інструмент реалізації інноваційної діяльності: монографія. К.: Кондор, 2007. 356 с.
17. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Билык Р. С.

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича

ИНВЕСТИЦИОННЫЕ ПРИОРИТЕТЫ РАЗВИТИЯ МИРОВОГО РЫНКА ТЕХНОЛОГИЙ

Резюме

Рассмотрены теоретические подходы к сущности инновационных технологий, их влияние на развитие мирового хозяйства. Определены основные аспекты глобализации инновационных процессов, исследован механизм и систематизированы основные эффекты международного трансфера технологий. Проанализировано современное состояние и перспективы развития мирового рынка технологий в условиях глобализации. **Ключевые слова:** инвестиционные приоритеты, инновационные технологии, трансфер технологий, мировой рынок технологий.

Bilyk R. S.

Chernivtsi U. Fedkovych National University

INVESTMENT PRIORITIES FOR DEVELOPMENT WORLD MARKET OF TECHNOLOGIES

Summary

The theoretical approaches to the essence of innovative technologies, their influence on the development of the world economy are considered. The main aspects of the globalization of innovative processes are determined, the mechanism is investigated and the main effects of international technology transfer are systematized. The present state and prospects of development of the world market of technologies are considered.

Key words: investment priorities, innovative technologies, international technology transfer, world technology market.